
De kinderen die uitvallen in het onderwijs zijn onze kanaries in de kolenmijn, denkt Claire Boonstra, oprichter van Operation Education. “Maar nog meer maak ik me zorgen om de superaangepaste kinderen.” Tijd voor een nieuw paradigma: niet langer het kind dat onderwijs volgt, maar onderwijs dat het kind volgt.

ONDERWIJSVERNIEUWER CLAIRE BOONSTRA:

“We doen dit voor de volgende zeven generaties”

Een dertig jaar oud opstel dat ze in een doos terugvond, bevestigde het nog maar eens. Het was altijd al Claire Boonstra's pad om zich met onderwijs te bemoeien. “Dat opstel ging over briljante leeftijdgenoten die niet gezien werden voor wat ze waard waren en een ‘laag’ schooladvies kregen omdat ze niet in het systeem pasten. In mijn conclusie schreef ik: het zou zo fijn zijn als ieder mens zodanig onderwijs kan krijgen dat het zijn *eigen* grenzen kan bereiken. Mijn topdocent, zelf een wereldverbeteraar, gaf me een 7,5 en schreef dat het een vrome wens was met weinig realiteitszin. Dat is precies wat ik nu ook tegenkom: ‘Natuurlijk willen we dat allemaal, maar laten we realistisch blijven.’”

Op zeventienjarige leeftijd was het zaadje al geplant, alleen nam Boonstra (47) een leerzame omweg om



Over Claire Boonstra

Claire is onderwijsvernieuwer en oprichter van Operation Education, en was medeoprichter van de *augmented reality* start-up Layar.

Claire wil een beweging op gang brengen om van scholen een ecosysteem te maken, zodat het leven en niet het systeem centraal komt te staan.

te komen waar ze moet zijn. “Ik was dat opstel totaal vergeten, maar het heeft dus altijd in het beestje gezeten. Daarom kwam het bij mijn TEDTalk tien jaar geleden uit mijn tenen toen ik zei: ‘Ik moet dit doen!’ Vanuit mensen en mogelijkheden een ecosysteem voor onderwijs en ontwikkeling laten ontstaan. Ik riep op om de krachten te bundelen en na die lezing gebeurde er iets magisch. In de uren, dagen, maanden en jaren erna kreeg ik letterlijk duizenden reacties van mensen die er ook zo over dachten en zich roepende in de woestijn voelden.”

Gerespecteerd

Het werd de geboorte van Operation Education, een stichting en beweging die ze samen met onder anderen onderzoeksjournalist Claudette de Graaf Bierbrauwer een plek van betekenis wist te geven. Boonstra

confronteert, inspireert, initieert en wordt daarvoor gerespecteerd. Over een paar weken zit ze met een delegatie van onder meer toetsexpert Karen Heij (ook in deze Omwenteling) tegenover minister Wiersma. Die nodigde hen uit voor een serieus gesprek, waarover later meer.

Er is besloten om het niet meer over de ideologie en het doel te hebben

Eerst terug naar de omweg. Die ging van een studie aan de TU Delft via de IT naar KPN en Unilever en daarna naar de succesvolle tech-start-up Layar, die ze in 2012 verliet. “Ook daarin kwam ik het grote gat tegen tussen wat we op school leren en hoe mensen in elkaar zitten aan de ene kant, en wat de samenleving biedt en vraagt aan de andere kant. Toen ik dat ook nog ging verbinden aan de extreem grote vraagstukken waar we met de samenleving en het leven op aarde voor staan, kwam ik bij de bron uit. Dan moeten we bij het onderwijs beginnen.”

Het is vooral haar talent, haar vakmanschap, om beweging op gang te brengen. Die beweging is nodig omdat ze vindt dat het huidige onderwijsstelsel niet meer werkt en de mens tekortdoet. “Ik noemde het Operation Education (œ). Education omdat het veel meer omvat dan het woord onderwijs. En Operation omdat we een troepenmacht moeten mobiliseren. Niet om het regime omver te werpen, maar om een nieuw uitgangspunt in te brengen.” Het ontstond organisch. Eerst waren

er koffieafspraken, gevolgd door lezingen, festivals en radio-uitzendingen bij BNR. Toen kwam er een boek en een Leiderschapsexpeditie waar inmiddels 250 mensen aan meededen. Inmiddels is Operation Education een netwerk met tienduizenden volgers, waar steeds nieuwe mensen al dan niet tijdelijk bij aanhaken.

Eenentwintig logische vragen

Wat de groei van de beweging helpt, is de blik die Boonstra van buiten het systeem meebrengt. Iemand die met verwondering kan kijken naar wat we als samenleving doen. Zo kwam ook het *Onderwijsvragenboek* in 2019 tot stand. Daarin staan de meest voor de hand liggende vragen over het onderwijs, die weinig worden gesteld omdat we denken dat de antwoorden logisch zijn. Waarom hebben we jaarklassen, waarom geven we cijfers, waarom gaan we uit van gemiddelden, en de belangrijkste, wat is het doel van het onderwijs?

“Daar is geen antwoord op. Dat is terug te voeren op onze schoolstrijd een eeuw geleden en het regelen van de vrijheid van onderwijs in de verzulde samenleving. Toen is besloten om het niet meer over de ideologie en het doel te hebben. Nu is het doel vooral verworden tot het leren van taal en rekenen en draait het om selectie en allocatie. Kinderen op het ‘juiste’ niveau kunnen indelen. Het leidt tot een heel beheersbaar onderwijssysteem, waarin je stuurt op een voorspelbare en gegarandeerde uitkomst”, legt Boonstra uit.

Na hun zoektocht met betrekking tot de 21 vragen trekken Boonstra, De Graaf Bierbrauwer en medeauteur Nanda Carstens de conclusie dat het huidige onderwijsstelsel een ‘historische toevalligheid’ is, een systeem

dat ooit zo gegroeid is. ‘Jaarklassen, aparte vakken, focus op cognitie zijn allemaal erfenissen van de tijd waarin ze ontstonden, voornamelijk om redenen van efficiëntie’, schrijven ze. ‘Het is niet ontwikkeld vanuit wetenschappelijke inzichten of breed gedragen ervaringen van wat goed is voor de ontwikkeling van de mens.’

Het ‘Ondertussen’

Nu we zoveel meer weten over die ontwikkeling is het volgens de auteurs en andere gelijkgestemden tijd voor transformatie. Niet de zoveelste onderwijshervorming, maar een fundamentele verandering. Boonstra: “De irritatie die we met onze vragen opriepen, is steeds meer weggeëbd. Ik zie een andere tijdsgeest ontstaan. Het is een *perfect storm*, alles komt samen. Alle bestaande systemen lijken aan het eind van hun levensduur te zijn, omdat ze uitputtend zijn. Zo is oneindige economische groei niet meer hanteerbaar omdat het uiteindelijk tot uitputting van al onze natuurlijke bronnen leidt.

Kinderen krijgen applaus zonder dat ze hun best hoeven te doen

Ook het onderwijs is een uitputtend systeem, waar steeds meer kinderen niet in een malletje passen. Ik maak me nog veel meer zorgen om die aangepaste kinderen, die binnen ons systeem gewend zijn aan applaus zonder dat ze daar hun best voor hoeven te doen. Dat leren ze niet en daardoor proberen ze niets nieuws, want wat als je dat applaus niet meer



“Het leraarschap is het gaafste, meest impactvolle beroep dat er is. Bouw daar een community omheen.”

krijgt? Ik voel hun pijn van daar straks niet meer aan kunnen voldoen. Daarnaast gaat kunstmatige intelligentie, AI, werk van veel hoogopgeleiden overbodig maken.”

Volgens Boonstra zijn we inmiddels aanbeland in het ‘Ondertussen’, de liminale fase tussen kind en volwassene in. Tussen het oude en nieuwe paradigma in. “We zijn ons systeem van onderwijs als totaal vanzelfsprekend gaan zien, maar de samenleving vraagt iets heel anders te gaan doen. Nieuwe scholen, zoals Agora, Laterna Magica en de vele 10-14 scholen,

werken vanuit de bedoeling en zijn een hele nieuwe opdracht gaan formuleren. Gelukkig staat er nu op bijna alle schoolwebsites een mooie visie: voor alle kinderen een plek, een ononderbroken leerlijn, alle talenten centraal en de wereld van morgen. Als je dat écht vindt, kun je het niet meer doen zoals je het hebt gedaan. Dat is ingewikkeld en heel spannend.”

Hoe komen we daar? “Zoals filmmaker Rolf Winters omschrijft, zijn we echt ‘een hoofd op een stokje’ geworden. Essentieel is dat we

vier verbindingen herstellen: met de natuur, met anderen, met ons lichaam en met het universele of spirituele. Op school gaat het nu om het *ik*; je mag niet afkijken en wordt met toetsen afgezet tegen anderen. Terwijl jouw plek op de wereld, wat jij hier te doen hebt en hoe jij van welke betekenis in welke sector kan zijn, dat is wat we moeten ontwikkelen.”

Stekelvarken

Die verkennende zoektocht in het Ondertussen begint volgens Operation Education bij mensen in en om het onderwijs, zoals ouders,

De lees-, luister- en kijktips van Claire Boonstra

- YouTube-video 'What is school for' van Prince Ea.
- Boek van Todd Rose: 'De mythe van het gemiddelde'.
- YouTube-video 'Kinderen over Laterna Maginca' (Pact voor Kindcentra).

leerlingen, leraren, schoolleiders en bestuurders. 'Dat vraagt om het varen op ons innerlijk kompas en vanuit onze eigen diepgevoelde bedoeling', schrijven Boonstra en haar collega's. Het hiërarchische systeem zal dan kantelen naar een ecosysteem waar bij scholen verbindingen aangaan en op zoek gaan naar nieuwe manieren van volgen, verantwoorden en samenwerken met bijvoorbeeld de overheid.

Na ons gesprek is de minister zich bewust van hoe het systeem werkt

Die overheid waar zij binnenkort bij aan tafel zit. "Ook aan de minister zal onze eerste vraag zijn wat de bedoeling van onderwijs is. Geen idee wat hij gaat antwoorden, hopelijk niet dat het om selectie en allocatie gaat. Ik ben er zeker van dat hij zich na ons gesprek bewust is van hoe het systeem werkt en dan kan hij het niet meer niet-weten. Dat is als het inslikken van een stekelvarken, zegt lector Kees Klomp heel mooi. Als je hem eenmaal hebt ingeslikt, kan die niet meer terug omhoog. Na dat gesprek hoop ik op een vervolgesprek."

Wijsheid van de clan

Als ze zelf op de stoel van de minister zou zitten, zou ze beginnen

om iedereen te vragen waartoe we opleiden en wat voor samenleving we willen. "Wat we morgen al kunnen doen is scholen duidelijk maken dat ze niet twee keer per jaar verplicht een Cito-toets hoeven af te nemen, zoals ze vaak denken. Ook zou ik leraren eraan herinneren dat zij leerlingen zelf heel goed kunnen volgen, want dat hebben we er nu helemaal uitgeslagen. Ga school zien als ecosysteem, als community. Maak van de school één team en ontwerp samen een curriculum dat aansluit bij je bedoeling. Als minister zou je de leider van de clan moeten zijn. Die kijkt naar welke wijsheid waar zit en hoe we die voor het collectief kunnen inzetten. Dan blijven schooltypes die nu *niches* zijn geen niche meer. Een minister zou het langetermijnperspectief moeten adopteren; snappen dat hij of zij op die positie zit voor de volgende zeven generaties. Nu draait het in de politiek om de ultrakorte termijn en dat is onhoudbaar."

Als minister zou Boonstra vooral kijken naar de beweging die er al is. Er werken zo'n vierhonderdduizend mensen in het onderwijs. Dan is helemaal teruggaan naar de teken-tafel niet haalbaar, vindt ze. Wel kan je scholen helpen transformeren en nieuwe scholen laten ontstaan. Boonstra is hoopvol als ze ziet welke kant het onderwijs op beweegt. "Veel montessoriprincipes zijn inmiddels in bijna elke school geland. De visie van scholen is in tien jaar tijd enorm getransformeerd. Nu is het zaak om

het op systeemniveau voor elkaar te krijgen."

Hoopvol is ze ook als ze op een van de zogenoemde vernieuwingsscholen rondloopt. "Daar zie ik kinderen met *shiny eyes*. Als ik vraag waarom ze iets leren, hebben ze daar ook allemaal een helder antwoord op. Hoe anders is dat in het reguliere onderwijs. Ik hoop dat het steeds normaler wordt om de school echt in lijn met de bedoeling in te richten. En dat een traditionele school met jaarklassen straks de uitzondering is."

De visie van scholen is in tien jaar tijd enorm getransformeerd

Voor het zover is zitten we nog in het Ondertussen en gaan we volgens Claire Boonstra richting kantelpunt in de transformatie. Met vertrouwen gaat zij verder met het bestendigen van Operation Education: "Het gaafste aan het Ondertussen is het niet-weten en de onverwachte dingen die kunnen ontstaan. Daarin kunnen we de kracht van het collectief inzetten, want het is een wetmatigheid dat je zoveel mogelijk diversiteit in een groep moet hebben. Die gaat exploreren en nieuwe dingen uitproberen. Daarna is iets gelukt of heb je er iets van geleerd en op basis daarvan ga je aanpassen. Zo zijn alle grote doorbraken tot stand gekomen."

Alle tips uit De Omwenteling vindt u hier:

